

1 YAZIM KURALLARI

Hedefler

Türkçe sözcüklerin yazım kurallarını öğrenmek.

Ön bilgi

Bu bölümün konuları içinde sözcüklerin doğru yazılmalarını sağlayacak kurallar yer alır.

Dilde anlatım, yazılı ve sözlü olmak üzere iki yoldan gerçekleşir. Konuşmak sözlü anlatımı, yazmak da yazılı anlatımı doğurmuştur. Konuşurken duygu ve düşüncelerimizi el kol hareketleri, kaş göz işaretleri, çeşitli vurgu ve ses tonları gibi unsurlarla daha kolay ifade edebiliriz.

Yazılı anlatımda, dilin anlatım aracı yalnızca yazıdır. Bir dilin seslerini ifade etmek için kullanılan işaretler sistemine alfabe; o dilin sözcüklerinin doğru olarak yazıya geçirilmesini temin eden ortak yazma şekline ise yazım denir. Dolayısıyla bir dilin doğru olarak yazıya geçirilmesinde yazım kurallarının büyük önemi vardır.

1.1 BAZI EK VE EDATLARIN YAZILIŞI, SAYILARIN YAZILIŞI, ALINTI SÖZCÜKLERİN YAZILIŞI

1. –ken Ekinin Yazılışı

-ken (-iken) eki büyük ünlü uyumuna uymaz. Getirildiği sözcüğün ünlüleri kalın da olsa, bu ekin ünlüsü ince kalır.

gülerken yazarken uyurken
giderken başlarken yoldayken

2. “İle”nin Ek Olarak Yazılması

İle sözcüğü, ünlüyle biten sözcüklere ek olarak getirilince başındaki “i” ünlüsü düşer ve araya “y” ünsüzü girer. Ek, büyük ünlü uyumuna uyar:

çevreyle yapıyla ütüyle
dolayısıyla annesiyle arkadaşıyla

İle sonu ünsüzle biten sözcüklere ek olarak getirilince “ı” ünlüsü düşer:

arkadaşla sütle kitapla

3. “mi” Soru Ekinin Yazılışı

Soru eki mi, daima kendinden önce gelen sözcükten ayrı yazılır ve kendisinden önceki sözcüğün son hecesindeki sese göre ünlü uyumuna uyar:

Okulda mı? Okuyor musun? Bekleyecekler mi?

Bu ek sorudan başka görevlerde kullanıldığı zaman da ayrı yazılır:

Şirin mi şirin bir çocuk. Güzel mi güzel!

4. “-ki” Aitlik Ekinin Yazılışı

-ki aitlik eki ünlü uyumuna uymaz ve daima bitişik yazılır. -ki aitlik eki kimi kaynaklarda ilgi eki ya da ilgi zamiri olarak da ifade edilmektedir.

masadaki okuldaki akşamki

odadaki onunki ondaki

bendeki yukardaki seninki

“-ki“ aitlik eki dilimizdeki birkaç sözcükte kalıplaşmadan dolayı ünlü uyumuna uyar:

dünkü bugünkü öbürkü çünkü

5. “ki” Bağlacının Yazılışı

Ki bağlacı ünlü uyumuna girmez ve daima ayrı yazılır:

Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin.

Atatürk

Yağmur öyle yükleniyordu ki, bu gidişle ahşap konağı eritip çökertecekti.

(Kemal Tahir, Yorgun Savaşçı)

Bu saatte, sebepsiz burada bulunmak ona o kadar münasebetsiz göründü ki kalkıp gitmek istedi.

(Halit Ziya Uşaklıgil, Aşk-ı Memnu)

Bilmem ki nasıl anlatsam;

Nasıl, nasıl size derdimi!

Bir dert ki yürekler acısı,

Bir dert ki düşman başına.

Gönül yarası desem...

Değil!

Ekmek parası desem...

Değil!

Bir dert ki...

Dayanılır şey değil.

(Orhan Veli, Bütün Şiirleri)

“ki” bağlacı, dilimizdeki bazı sözcüklerde kalıplaşmadan dolayı bitişik yazılır:

belki halbuki mademki

oysaki sanki meğerki

6. “de” Bağlacının Yazılışı

“de” bağlacı daima ayrı yazılır; ancak kendisinden önceki sözcüğün son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumuna uyarak “de”, “da” biçimini alır:

Kıran da olsa kırıl sen, fakat bükülme sakın!

(Tevfik Fikret, Rubâb-ı Şikeste)

Çare yok, matemın çok derinse de,

Hasreti tükenmez yaşın dinse de.

Gençliğin hoş geçti, eğlendsinse de

Sanmam ki bahtiyar oldun, ey gönül!

(Faruk Nafiz Çamlıbel, Gönül)

Her şey sizin için,

Gece de sizin için, gündüz de.

(Orhan Veli, Bütün Şiirleri)

Bağlaç olan « da, de » hiçbir zaman « ta, te » şeklinde yazılmaz. Bağlaç olan « da, de » ile, bulunma hali eki « -da, -de » karıştırılmamalıdır. Bulunma hali eki olan « - da, -de » daima bitişik yazılır ve « -ta, -te » biçiminde de yazılabilir.

okulda sınıfta günde

yurtta işte yolda

Beni bende demen bende değilim

Bir ben vardır bende benden içeri

(Yunus Emre)

7. imek (i-) Fiilinin Yazılışı

Bugün i-mek fiili (ermek > irmek > imek) daha çok ekleşmiş olarak kullanılmakta ve ünlü uyumlarına uymaktadır.

doğruysa çalışkanım yabancıymış

hastaydı yorgundum oyunmuş

Ek fiil ayrı yazılırsa ünlü uyumlarına uymaz:

yorgun idi gelecek imiş görecekti

8. Sayıların Yazılışı

Sayılar rakamla da yazıyla da yazılabilir. Sayıların ne zaman yazıyla, ne zaman rakamla yazılacağı konusundaki genel kural şudur:

a. Küçük sayılar, yüz ile bin sayıları ve edebi karakter taşıyan metinlerde geçen sayılar yazıyla gösterilir ve ayrı yazılır:

iki hafta sonra on sekiz elli beş iki bin beş yüz

“Gördü bin kişi, yüz bin kişi gitse belli olmaz yeryüzünde,

Bir kişi gitse belli olur iz.”

(Fazıl Hüsnü Dağlarca, Savaşlarda Birin Gücü)

“Yaş otuz beş, yolun yarısı eder.”

(Cahit Sıtkı, Otuz Beş Yaş)

“Doğuyor ömrüme bir yirmi sekiz yaş güneşi.”

(Cenap Şehabettin, Senin İçin)

“Yürüyüp gidiyor. Yirmi adım, yirmi beş... Sayıyorum: Otuz, otuz iki, otuz dört, otuz yedi... Yerden bir taş alıyorum. Taşı alırken bile gözüm onda.”

(Sait Faik Abasıyanık, Mahalle Kahvesi)

Sayılar, para ile ilgili işlem ve belgelerde bitişik yazılır:

ikiyüzellibin beşyüzaltmışbin üçyüzaltmışbeşmilyon

b. Saat, para tutarı, ölçü, istatistik verilerine ilişkin sayılarla, büyük sayılarda rakam kullanılır:

sabah 08.30’da 12 kilogram 150 kilometre

Metin içerisinde saat ve dakikaları gösteren sayılar yazıyla ve ayrı olarak yazılır.

saat dokuzu beş geçe yediye çeyrek kala

c. Yüzyıllar, kitap ve dergi ciltleri, hükümdarlarda sıra gösteren sayılar, Roma rakamları ile gösterilir:

XX. yüzyıl II. Mahmut VI. cilt

d. Gün bildiren tarihlerde aylar yazıyla gösterilebileceği gibi, rakamla da gösterilebilir: Rakamlarla yazılan sayılardan sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılır.

23 Nisan 1920 23. 4. 1920 23. IV. 1920

23 Ekim 1923’te Ağustos 2000’de

e. Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir. Rakamla gösterilmesi durumunda ya rakamdan sonra bir nokta konur veya rakamdan sonra kesme (‘) konularak derece gösteren ek yazılır:

15. 5’inci
6’ncı

f. Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir:

üçer üçer yedişer yedişer onar onar

9. Alıntı Sözcüklerin Yazılışı

Dilimize mâl olmuş yabancı kökenli sözcüklerin yazılışlarıyla ilgili belli başlı kurallar şu şekildedir:

a. İki ünsüzle başlayan batı kökenli alıntı sözcükler, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:

gram	gamer	grup	flama	fraksiyon	fren
frekans	kral	kravat	kredi	kritik	plan
profesör	proje	prova	psikoloji	spiker	staj
stil	stüdyo	trafik	tren	spor	problem

b. İçinde yan yana iki veya daha fazla ünsüz bulunan batı kökenli sözcüklerde, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:

alafranga	apartman	elektrik	kilogram	lüks
paragraf	program	telgraf	realizm	modern

c. Batı dillerinden alınan sözcüklerde son seste bulunan “g”ler, olduğu gibi korunur:

arkeolog	kardiyolog	filolog	Türkolog
jeolog	ürolog	katalog	monolog

d. Batı dillerinden alınan sözcüklerde iç ses durumundaki “g”lerin bir kısmı olduğu gibi korunur:

biyografi	program	diyagram	monografi
-----------	---------	----------	-----------

İç sesteki bazı “g”ler ise “ğ”ye dönüşmüştür:

coğrafya	fotoğraf	topoğraf	kozmoğraf
----------	----------	----------	-----------

1.2 BİLEŞİK SÖZCÜKLERİN VE BİLEŞİK FİİLLERİN YAZILIŞI

1. Birleşik Sözcüklerin Yazılışı

Sözcük birleşmesi yoluyla kurulan sözlere birleşik sözcük denir. Birleşik sözcükler bitişik de, ayrı da yazılabilir:

a. Ses düşmesine uğrayan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

kaynata	birbirine	niçin	pazartesi
---------	-----------	-------	-----------

b. Anlamca kaynaşmaya uğrayarak, kendi öz anlamlarının dışında kullanılan ve bir nesneye (bitki, hayvan, organ, alet, eşya, yiyecek, renk, hastalık, yıldız) ya da bir kavrama ad olan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

kuşburnu (bitki)	dilberdudağı (tatlı)	karnıyarık (yemek)
tavukgöğsü (tatlı)	karataban (hastalık)	kargaburnu (alet)
yavruağzı (renk)	adamotu (bitki)	ateşböceği (böcek)
incehastalık (hastalık)		

c. İki ve daha fazla sözcükten oluşan ve kalıplaşmaya uğrayan yer adları bitişik yazılır:

Kocaeli	Pamukkale	Çanakkale	Fenerbahçe
Dolapdere	Akşehir	Edirnekapı	Boğaziçi

d. İki veya daha çok sözcüğün birleşmesinden oluşmuş kişi adları, soyadları ve lakaplar bitişik yazılır:

Atatürk	Abasıyanık	Karaosmanoğlu	Tepedenli Ali Paşa
---------	------------	---------------	--------------------

e. Baş sözcüğüyle oluşturulan birleşik sözcükler de bitişik yazılır:

başbakan	başhekim	başhemşire	ustabaşı
başyazar	başkent	başsavcı	demirbaş

2. Birleşik Fiillerin Yazılışı

İsim soylu bir sözcükle etmek, eylemek, olmak gibi yardımcı fiillerden birinin birleşmesinden veya iki ayrı fiil şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş fiil türüne birleşik fiil denir.

a. İki fiilin birleşmesi ile oluşan birleşik fiiller bitişik yazılır:

görebilmek	okuyabilmek	uyuyakalmak	gidedurmak
alıvermek	düşeyazmak	süregelmek	anlatabilmek
olagelmek	şaşakalmak		

b. Sonunda ikiz ünsüz bulunan ve dilimizde kullanılırken ünsüzlerden birini düşüren yabancı asıllı sözcükler etmek, eylemek, olmak gibi yardımcı fiillerle birleştiklerinde hem ünsüz ses tekrar ortaya çıkar, hem de bu sözcükler bitişik yazılır:

hissetmek zannetmek reddetmek affetmek

c. Dilimize dışardan girmiş olan, azil, keşif, emir, hüküm, kayıp, nakil gibi sözcüklere etmek, edilmek, olmak, olunmak, eylemek gibi yardımcı fiiller geldiği zaman aradaki ünlü düşer ve bitişik yazılırlar:

emretmek hükmetmek kaybolmak sabretmek

şükretmek seyretmek nakletmek azletmek

aksetmek hapsetmek kahretmek

d. Yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerde isim, herhangi bir ses düşmesine veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır:

arz etmek beyan etmek yok olmak hasta olmak

sevk etmek terk etmek kabul etmek not etmek

göç etmek oyun etmek var olmak el etmek

gitmiş olmak alacak olmak yardım etmek yarış etmek

1.3 BÜYÜK HARFLERİN YAZILIŞI

a. Özel Adların Yazılışı

1. Özel adların ilk harfleri büyük yazılır.

Mustafa Kemal Atatürk
Tevfik Fikret

Ahmet Haşim

Orhan Veli Kanık
Yunus Emre

Mehmet Akif Ersoy

2. Yabancı özel adlar, kendi orijinal şekliyle yazılırlar. Parantez içinde okunuşları verilir.

Shakespeare Moliere Victor Hugo

Goethe Nietchze La Fontaine

Kimi yabancı özel adlar da Türkçedeki yaygın söylenişine göre yazılmaktadır:

Almanya Viyana Napolyon

Londra Zürih İsviçre

3. Kişi adlarından önce veya sonra gelen saygı sözleri, unvanlar ve meslek adları büyük harfle başlar:

Mustafa Kemal Paşa Hasan Bey Doktor Ali

Bay Ali Güler Avukat Hamdi Bey Mustafa Efendi

Akrabalık bildiren sözcükler başa gelirse lâkap yerine geçtiği için büyük harfle başlar:

Baba Hakkı Hala Sultan Dayı Kemal

4. Resmi yazılarda saygı ifade eden sözlerden sonra gelip makam, mevki bildiren sözcükler de büyük harfle başlar:

Sayın Cumhurbaşkanı Sayın Rektör Sayın Bakan

5. Mahlaslar ve takma adlar da büyük harfle başlar.

Muhibbî (Kanuni Sultan Süleyman) Fuzulî

Pir Sultan Abdal Server Bedî (Peyami Safa) Dertli

6. Hayvanlara verilen özel adlar da büyük harfle başlar:

Karabaş Fino Tekir Maviş Sarıkız

7. Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar:

Kurtuluş Savaşı Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı İlk Çağ

b. Milliyet, Dil, Din ve Mezhep Adlarının Yazılışı

1. Millet, boy, oymak adları ile dil ve lehçe adları büyük harfle başlar:

Türk İngiliz Alman Tatar Özbek

Türkçe İngilizce Almanca Tatarca Özbekçe

2. Özel adlardan türetilmiş olan isim, sıfat ve fiillerin de ilk harfleri büyüktür:

Türklük Türkoloji İzmitli Avrupalı İstanbullu

Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz:

nihavent (müzikte bir makam) donkişotluk (gereği yokken kahramanlık gösterme)

3. Din ve mezhep adları büyük harfle başlar:

Müslümanlık Yahudilik Protestanlık Katolik

c. Gezegen ve Yıldız Adları

1. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar:

Dünya Merkür Mars Jüpiter

Dünya, güneş, ay sözcükleri yalnızca coğrafya ve gök bilimiyle ilgili durumlarda terim olarak kullanıldığı zaman büyük harfle başlar; bunun dışındaki durumlarda küçük harf kullanılır.

a. Yer Adlarının Yazılışı

1. Ülke adları büyük harfle başlar:

Türkiye Almanya İngiltere Fransa

2. İl, ilçe, kasaba, köy, semt, cadde, sokak adları büyük harfle başlar:

İstanbul Hereke Bahçelievler

İstiklal Caddesi Atatürk Bulvarı Susam Sokağı

3. Kıta, bölge, ova, dağ, deniz, akarsu adları büyük harfle başlar:

Asya Avrupa Uludağ Fırat

Çanakkale Boğazı Doğu Anadolu Beyşehir Gölü Ağrı Dağı

e. Kurum ve Kuruluş Adlarının Yazılışı

Kurum, kuruluş ve yapı adları büyük harfle başlar:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Türk Dil Kurumu İktisat Fakültesi
Atatürk Orman Çiftliği Türk Hava Yolları Kocaeli Üniversitesi

f. Kitap, Dergi Gazete, Makale Adlarının Yazılışı

1. Türkçede kitap, dergi, gazete, makale, şiir, deneme vb. adlarının ilk harfleri büyük yazılır.

Nutuk Han Duvarları Beş Şehir Kültür ve Dil
Türk Dili Türk Kültürü Varlık Anadolu Notları

Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi vb. sözcükler büyük harfle başlamaz:

Türk Dili dergisi Yeni Yüzyıl gazetesi

2. Resim, tablo, heykel, kanun, yönetmelik adları da büyük harfle başlar:

Halı Dokuyan Kızlar (tablo) Düşünen Adam (heykel)

Borçlar Hukuku Medeni Kanun Satış Yönetmeliği

g. Millî, Dinî Bayramlar ve Özel Günlerin Yazılışı

Millî ve dinî bayramların adları büyük harfle başlar:

Cumhuriyet Bayramı Kurban Bayramı Anneler Günü

h. Ay ve Günlerin Yazılışı

Belli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar:

19 Mayıs 1919 29 Mayıs 1453 Salı günü 29 Ekim 1923

Belli bir tarih belirtmeyen ay ve gün adları büyük harfle başlamaz:

Üniversitelerdeki öğrenim genellikle ekim ayında başlar.

“O, ilk gelişinden sonra, karar verildiği üzere, çarşamba günü akşam vapuru ile geldi.”

(Mehmet Rauf, Eylül)

“Soğuk bir mart sabahı... Buz tutuyor her soluk.”

(Faruk Nafiz Çamlıbel, Han Duvarları)

1. Özel Adların Dışında Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

1. Cümlelerin ilk sözcüğü büyük harfle başlar:

Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.

(Atatürk)

Ateş düştüğü yeri yakar.

(Atasözü)

2. Cümle içinde başkasından aktarılan ve tırnak içine alınan cümleler büyük harfle başlar:

“Ona kaç defa: ‘Bu yaptığımızın makul bir hareket olduğuna emin misin?’ diye sordu.”

(Yakup Kadri, Nur Baba)

“Atatürk, gençliğe seslenirken ‘Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.’ diyor.”

Tırnak içinde aktarılan söz, tam bir cümle değilse veya cümlelerin baş tarafı alınmamışsa büyük harfle başlamaz:

“Bıyıkları yeni terlemiş bir delikanlının, ‘dünya sanatında’ diyerek eleştirisine başladığını duyunca, dünyanın avuca sığacak kadar küçüldüğünü görerek içim burkulmuştu.”

(Suut Kemal Yetkin, Denemeler)

Ayrıca iki çizgi arasındaki açıklama cümleleri de büyük harfle başlamaz:

“Naci’nin hizmetlerinden bir başkası da – ne derlerse desinler, ne kadar inkâr ederlerse etsinler- kendinden gelen nesle dilin temizliği, sadeliği ve sağlamlığı hususunda verdiği dersler ve yaptığı telkinlerdir.”

(Ruşen Eşref Ünaydın, Diyorlar ki...)

“Aylar –kim bilir ne ıstıraplı aylar- geçireceğim yatağıma büyük bir korku içinde bakıyorum.”

(Peyami Safa, 9. Hariciye Koğuşu)

3. İki noktadan sonra gelen cümleler de büyük harfle başlar:

“Yahya Kemal’in birçok defalar naklettiğim bir sözü vardır: ‘Resmimiz ve nesrimiz olsa, başka bir millet olurduk.’”

(Ahmet Hamdi Tanpınar, Yaşadığım Gibi)

İki noktadan sonra cümle niteliğinde olmayan örnekler sıralanırsa, bu örnekler büyük harfle başlamaz.

“Arılar da türlü türlüdür: bal arıları, kara arıları, boncuklu arılar.”

(Yaşar Kemal, İnce Memed)

4. Mısraların ilk sözcükleri genellikle büyük harfle başlar:

“Ne hasta bekler sabahı

Ne kanlı şehidi mezar,

Ne de şeytan bir günahı,

Seni beklediğim kadar.”

(Necip Fazıl Kısakürek, Çile)

5. Mektuplarda hitapların ilk sözcükleri büyük harfle başlar:

Değerli Arkadaşım,

Sevgili Kardeşim,

Arkadaşım,

DEĞERLENDİRME

Çoktan seçmeli

1) Aşağıdakilerden hangisinde 'de' nin yazımı doğrudur?

- ☐ A) İnsana para kadar arkadaşında gerekli olduğunu biliyorum.
- ☐ B) Kimi görevliler de bizim gibi düşündüklerini açıkladılar.
- ☐ C) Sende bizimle gelmek ister misin?
- ☐ D) Babam da anlayamadığım bazı değişiklikler görüyorum.

2) Aşağıdakilerin hangisinde 'ki' nin yazımı yanlıştır?

- ☐ A) Ne zaman ki çalışır, o zaman kazanır.

- ☐ B) Bir şeyler biliyor ki böyle konuşuyor.
- ☐ C) Kaldı ki söylediklerinin hiçbirisi doğru değil
- ☐ D) Her zaman ki gibi geç kaldı.